

nyelvvizsga letételére az érettségi előtt. Helyette a Cervantes Intézet által szervezett nyelvvizsgára jelentkeztek, amelynek két fokozata van: a basico (alap) – nehézségi fokát tekintve meghaladja a magyar középfokú szintet – és a superior (felső) – letétele még felsőfokú végzettséggel sem könnyű feladat.

A IV. évfolyamos 59 tanuló nyelvvizsgái:

	Állami nyelvvizsga		DELE (Cervantes I.)	
	középfokú	felsőfokú	basico	superior
spanyol	10	23	23	3
			1992 novemberében folyamatban van	7
angol	15	1		
német	2	2		
orosz	4	2		
francia	1	-		
	<hr/>	<hr/>		
	32	38		

A spanyol nyelvvizsga megszerzésének motivációja kettős: már a gimnáziumi tanulmányok alatt munkavállalásra ad lehetőséget (1992 nyarán a III. évfolyamot végzett tanulók közül 16 fő dolgozott a nyelvtudásával, közülük 10 fő külföldön, közülük 2 fő Sevilában, a világkiállításon, illetve Barcelonában, az olimpián); a felsőoktatási intézményekbe jelentkezés az érettségi vizsga minősítésétől függetlenül plusz pontot jelent. Ez utóbbi feltehetően befolyásolja majd az érettségire jelentkezők számát is.

A kéttannyelvű oktatást igen eredményesnek ítéljük meg. Jól felkészült nevelőtestület folyamatos órai felkészüléssel, kellő empátiával és innovatív készséggel, az első tapasztalatok integrálásával sok értékkel fogja gazdagítani és még eredményesebbé tenni ezt a képzési formát.

LÉNÁRT ISTVÁN

Latintanítás a kéttannyelvű gimnáziumi tagozaton

„...a gymnasiumnak célja a szellemi tevékenységnek felébresztése, gyakorlása is, tehát valódi szellemi gymnastica, és nagynevű férfiak megegyező véleménye szerint nincs semmi, ami a szellemet annyira gyakorolná, mint a nyelvtanulás. Ez erős munkát is ad, mert sokoldalú figyelmet igényel... A szellemi tehetség arra való, hogy foglalkozzék s munkában fáradozzék, s fárasztó munka nélkül kiművelhető-e a szellem? E fárasztás nem megy a túlságba, s kimerülésig nem veszi igénybe a szellemi tehetségeket; sőt inkább edzi azokat, s folyton nagyobb és nagyobb munkálatok végzésére teszi alkalmasakká.” – írta iskolánk, a magyaróvári piarista gimnázium hajdani neves tanára, Drajkó Béla 1880-ban. (1)

Gondolatai nemcsak akkoriban, amikor elődeink heti 6–7 órában tanultak latint a gimnáziumban, hanem most is igen időszerűek. Iskolánk, amelyben az ország középiskolái közül elsőként indult meg 1987-ben a német–magyar kéttannyelvű oktatás, szép és ne-

mes hagyományt újított fel azzal, hogy második idegen nyelvként a kéttannyelvű osztályban is lehetővé tette a latin nyelv tanulását. Az első ilyen osztály 1992-ben érettségizett a mosonmagyaróvári Kossuth Lajos Gimnáziumban. Úgy vélem, a kéttannyelvű oktatás sok izgalmas tapasztalata közül sokakat érdekelhet az is, milyen tapasztalatokat hozott a latin, mint második idegen nyelv tanítása az első két tannyelvű osztály fakultációs csoportjában.

Az előbb említett osztály 1987-ben kezdte meg ötévnyi tanulmányait, egy előkészítő évvel, amelyben heti 20 órában tanulták a német nyelvet, heti egy-egy órában pedig a magyar, matematika és orosz szinten tartása folyt.

A következő, első osztályban már négy tantárgyat (történelmet, matematikát, fizikát és földrajzot), a második osztálytól pedig a biológiát is német nyelven tanulták. Harmadik osztályos korukra (tehát a negyedik itt töltött évben) az osztály mind a 36 tanulója középfokú nyelvvizsgát tett, közülük 27-en felsőfokú nyelvvizsga-bizonyítványt is szereztek. Így tehát ebben az évben, amikor fakultáción a latin nyelv tanulását is megkezdte második idegen nyelvként 8 tanuló, már természetes nyelvtudással bírtak, azaz képesek voltak német nyelven tanulni, gondolkodni.

Ezért a latin nyelv tanítása – az együtt eltöltött két év – során sajátos problémákkal kellett szembenéznem. Egyrészt nem 14 éves „kisgimnazistákkal”, hanem 18-19 éves fiatalokkal, másrészt olyan nyelvi tudásszinttel felvértezett tanulókkal találkoztam az első latinórán, akik az átlagos diákokét jóval meghaladó képességekkel, érdeklődéssel, szorgalommal néztek az új feladat kihívása elé.

Az 1990/91-es tanévben tehát az akkori III. A nyolc tanulója heti 5 órában kezdte meg a latin tanulását. Így félévente el tudtuk végezni egy-egy tanév anyagát. Tudásuk ellenőrzésére az I-II-III. év anyagából írásbeli és szóbeli osztályozóvizsgát tettek félévente, az eredmények bizonyítványukba is bejegyzésre kerültek. A teljes négy évi gimnáziumi anyag birtokában a csoport öt tanulója jelentkezett érettségi vizsgára 1992-ben, és feleltek meg jeles, illetve egyikük jó eredménnyel.

E csoportban igen szerencsésnek bizonyult a természetes szinten használt nyelvnek, a németnek a latin nyelvvel való párosítása. A németet ugyanis eszközként használták egy-egy tantárgy ismeretanyagának elsajátítására és visszaadására. A latin erre a célra kevésbé alkalmas. Elsajátítása során az a feladat, hogy az alapvető szókinccs és a szükséges nyelvtani szabályok ismeretével megfelelően kommentált szöveget szótár segítségével megértsenek és magyarra fordítsanak a tanulók és képesek legyenek latin nyelvű irodalmi, történelmi szemelvények feldolgozására, értelmezésére. Eközben alapot kapjanak a magyar és más nyelvekbe átkerült latin eredetű szavak, kifejezések megértéséhez, helyes használatához, ismerjék meg az ókori történelem, művelődéstörténet jeles eseményeit, kiemelkedő személyiségeit és kapjanak képet azokról a hatásokról, amelyeket az antik Róma, a görög-római kultúra az európai népekre, köztük a magyarra is gyakorolt. S végül: a latin nyelv tanulása segítse az anyanyelv pontosabb megértését és az idegen nyelvek könnyebb és tudatosabb tanulását.

A fentiekből ered a latintanítás legfontosabb metodológiai sajátossága: a latinoktatás ugyanis szövegközpontú, szemben a modern nyelvek beszédközpontúságával. Nem tanulunk latinul beszélgetni, fogalmazni, viszont a szókinccs és a grammatika terén a modern nyelveknél nagyobb mennyiségű anyag elsajátítására nyílik mód, mivel az aktív elsajátítás foka a szövegösszefüggéssel segített felismerés szintje, nem pedig közlésre is alkalmas szint. Éppen ezért illeszkedett szerencsésen az említett két tannyelvű csoport nyelvi képzésébe a latin: a már magas szinten beszélt és használt, tehát beszédközpontú német mellett megjelent a szövegközpontú latin, mellyel más területeken is használható filológiai képzést (és természetesen a fentebb említett műveltségalapozást is) kaptak a csoport tanulói.

Az alaphelyzet azonban éppen fordított volt, mint egy hagyományos osztályban. Ott ugyanis négy éven át egy modern idegen nyelv mellett, azzal párhuzamosan, legtöbb-

szőr a modern nyelvet is kezdőként tanulva jutnak lépésről lépésre a latin birtokában a tanulók. Eközben a két nyelv tanulása kölcsönösen segítheti egymást, folyamatos lehet a tantárgyi koncentráció, akár a szókincstanulást, akár a különféle nyelvtani jelenségek tanulását vizsgáljuk.

A két tannyelvű csoportban viszont a németre nem az elsajátítás kezdeti szakaszában hatott a latin, hanem az ismert, használt nyelv egyes jelenségei a latin segítségével jobban tudatosultak, idegen nyelvű gondolkodásuk összefüggései világosabbá váltak.

A német alapos ismerete rendkívül jó hatású volt a latin tanulására. A tanulók nem először találkoztak a magyartól eltérő, indoeurópai nyelvi jelenségekkel, nem volt idegen számukra például a passzív igehasználata, vagy a nemek, az előljárók használata, amelyek megtanítása, a magyartól eltérő gondolkodásmód elsajátítása a hagyományos osztályokban hosszas gyakoroltatást kíván. A két tannyelvű csoportban ezeket az akadályokat a tanulók természetes könnyedséggel vették. Az első tapasztalat tehát: a német nyelv birtokában könnyebben, biztosabban, tudatosabban tudtak előrehaladni a latin rejtelmeiben.

Ez az alapja a másik örömteli és a közös munkát megkönnyítő ténynek is: a tanulók a nem kéttannyelvű társaikhoz képest sokkal terhelhetőbbek voltak. Az előkészítő évtől kezdve hozzászórtak ahhoz, hogy a többieknél nagyobb mennyiségű, esetenként más szemléletű (I. osztrák tankönyvek) anyagot kell, ráadásul idegen nyelven elsajátítaniuk. Kialakult bennük a pontos, minőségi munka igénye és képessége, ezért alig fordult elő, hogy latinórára készületlenül érkeztek volna. Több nyelvtani gyakorlatot tudtunk így elvégezni, kiegészítő szövegeket olvashattunk, néhány témakörnél „mélyebbre tudtunk merülni”, a törzsanyagon túlmutató kérdésekről is eshetett szó.

Ehhez persze az is hozzájárult, hogy a csoport érdeklődő, nyitott volt a latin nyelv irányába, szívesen végezték a szorgalmi feladatokat. Köztudott, hogy a sikeres munkához éppúgy szükséges a tanulók érdeklődése, mint a tanári felkészültség, hiszen közömbös lelkekkel a legképzettebb, legodaadóbb tanár se boldogulhat.

A feszített munkatempót jól viselték a tanulók, könnyen boldogultak a nagyobb mennyiségű feladattal, és miután két félév alatt alapos grammatikai ismereteket szereztek, a latin nyelv szépségeit értve és érezve jutottak el a III–IV. osztályos tananyag elsajátításához.

A gimáziumi III–IV. osztályos tankönyv szerint legbővebben *Cicerót*, *Vergiliust* és *Horatiust* olvassuk, és ezen auctorok olvasása közben újabb bizonyítékait kaptam annak, hogy a kéttannyelvű osztály diákjai nem csak életkorukra, hanem szellemi befogadóképességükre nézve is előrébb járnak átlagos társaiknál. Érzékenyebben reagáltak nyelvi finomságokra, árnyaltabban fordítottak magyarrá és ebben nem csak a német nyelv ismerete, hanem a gimnáziumi éveik alatt felhalmozott általános műveltségük, intelligenciájuk is segítette őket.

Kellemes tapasztalatokról esett szó az előbbiekben és arról, hogy milyen hatékonyan lehet a kéttannyelvű tagozaton, az utolsó két évben ennek a korosztálynak latint tanítani. Sajátos problémákat említettem azonban fentebb, és ez nemcsak pozitív tapasztalatokat jelent.

Először: az I–II. osztályos tankönyv értelemszerűen 14–15 éves diákoknak készült, e korosztály életkori sajátosságainak megfelelően. Az említett csoportban viszont ezt az anyagot harmadikos (azaz negyedikesnek megfelelő) korú tanulóknak kellett tanulniuk. Ezért néha komoly gondot okozott, hogy ne kezeljék fölényeskedve a szerintük „gyerekes” szövegeket, a „túl könnyű” példamondatokat és gyakorlatokat, hanem alaposan begyakorolva az előírt anyagot, lépésről lépésre, s ne rohanva haladjunk előre. A „lassítást” kiegészítő szövegek (2) beiktatásával próbáltam megoldani, melyek a második évben – ekkor már inkább fordítási gyakorlatként – egyben a tankönyv művelődéstörténeti anyagát egészítették ki. A középlatin szövegek nem nyerték meg túlzottan tetszésüket, nem annyira nehéznek, inkább idegennek érezték. Bizonyos mértékig ez érthető, hiszen a klasszikus latinhoz szokott füleknek még bőséges magyarázatokkal is szokatlanul hang-

zik a középkori latin nyelvezete. A ma is élő latin nyelv (*Latinitas viva*) birodalmába tett kirándulásokat viszont igen élvezték. Ehhez elsősorban a Saarbrückenben megjelenő *Vox Latina* című folyóirat (3) latin nyelvű „napihíreit” használtuk. Úgy láttam, fantáziájukat meglódtotta a külföldön megjelenő latin nyelvű folyóiratok, kiadványok azon törekvése, hogy a latint az egyesült Európa közös nyelvvé tegyék.

Visszatérve a sajátos problémákra, a következőket kell még említenem: a két tannyelvű tagozat tanulóinak többsége egyéniség, a szó igazi értelmében. Nem lehetett tehát a latinos csoportot sem kinyilatkoztatásokkal, magyarázat nélküli kész információkkal traktálni. Amely feladatnak nem látták értelmét, vagy amiről nem voltak meggyőződők, azt csak igen hosszas rábeszélésre voltak hajlandóak elvégezni. Ellenvéleményüket akár a tankönyv kijelentéseivel, akár a tanári magyarázattal szemben azonnal jelezték, egyéni véleményüket a legtöbbször kérés nélkül kifejtették, és gyakran hosszas vitákban védték valós vagy vélt igazukat.

Ez azonban sokszor inkább örömteli, mint a tanítást hátráltató problémát jelentett. Végül is talán így lehet a legjobban elérni a latin műveltségalapozó célját, a szépség, az esztétikai örömök iránti igényt felébreszteni a diákokban, ha komoly szópárbajba bocsátkoznak egymással latinórán *Horatius* gondolatairól vagy *Vergilius* egy-egy soráról, és így vihet magával a diák valami olyat a latinóráról, ami később is érték marad számára.

„Docendo discimus” – mondjuk *Seneca* nyomán. A kéttannyelvű osztály latinos csoportjával együtt eltöltött két év során az előbbieken felvázolt tapasztalatokkal gazdagodtam jómagam is. Meggyőződése, hogy a latin, mint második idegen nyelv, könnyen beilleszthető nemcsak a négy-, a hat- vagy a nyolcosztályos gimnáziumi képzés kereteibe, hanem a kéttannyelvű tagozaton is hatékonyan tanítható. Mindig is szerves része volt a gimnáziumi képzésnek ez a tantárgy, bár nem állítható, hogy minden műveltségi problémára megoldást adó „varázsszer” volna.

Tény viszont, hogy az európai kultúra közös nyelvéről van szó, amely kétezer éven át kötötte össze a kontinens nemzetét, és valamennyi nép műveltségében nyomot hagyott. Köztudomású, hogy hazánkban is, anyanyelvünk mellett, szinte „apanyelvként”, kulturális, szellemi értékeket hordozva virágzott évszázadokon át. Ezért különösen fontos, hogy a kéttannyelvű gimnáziumi tagozaton, ahol az idegen nyelv magas szintű oktatásával európai polgárrá neveljük diákjainkat, második idegen nyelvként, választási lehetőségként megjelenjen a latin.

Remélem, hogy a latin egyre több diák órarendjében szerepel majd és - *Cicero* szavával – a „Cultura animi”, a lélek, a szellem ápolása, művelése mindannyiunk élete formálásának egyik eleme lesz.

JEGYZET

1. *Drajkó Béla*: A latin nyelv az algymnasiumban. In: A kegyes tanítórendek vezetése alatt álló Magyar-óvári algymnasium értesítője az 1879-80-ki tanévről. Magyar-óvár, 1880. 4. p.
2. Remekül használható erre a célra is *Révay József*: Megtanulok latinul című könyve (Tezor Kiadó, 1991. reprint), Dr. *Kerényi Károlyné*: Latin olvasókönyv című munkája (Bp., 1937 – reprint az Ariadné-könyvek sorozatban) és ugyanebből a sorozatból Dr. *Husztai József*: Latin Chrestomathia című olvasókönyve (Bp., 1940., reprint: Tankönyvkiadó, 1991.) az újabb kiadású hazai munkák közül. Talán nehezebben elérhető, de kiegészítő anyagként, szorgalmi feladatokhoz kiválóan alkalmazható külföldi kiadványok (a teljesség igénye nélkül): az osztrák tankönyv (*Via nova I-II*. Langenscheid KG, Berlin–München–Wien), a Belgiumban megjelenő *Melissa* című latin folyóirat és a *Haegar*, valamint az *Asterix* képregények Nyugat-Európában kapható latin nyelvű változatai.
3. *Vox Latina*. Commentarii periodici quater in anno editi. Societas Latina Saraviponti.